

Rio+20 – dôraz na limity globálnej environmentálnej politiky

Komentár nemeckého profesora Uda E. Simonisa

Konferencia OSN, ktorá sa konala v Riu de Janeiro pred 20 rokmi – v roku 1992, sa stala míľnikom globálnej environmentálnej politiky, keď zdôraznila výstupy koncepcie trvalo udržateľného rozvoja a do života uviedla významné medzinárodné dohody o klíme, biodiverzite a koncepciu boja proti dezertifikácii. Konferencia Rio+20 v júli 2012 mala tieto koncepcie posilniť a posunúť do ďalších detailnejších dohôd. Pri hodnotení tejto konferencie vznikla aktuálna otázka: čo sa dosiahlo z vytyčených predpokladov a cieľov?

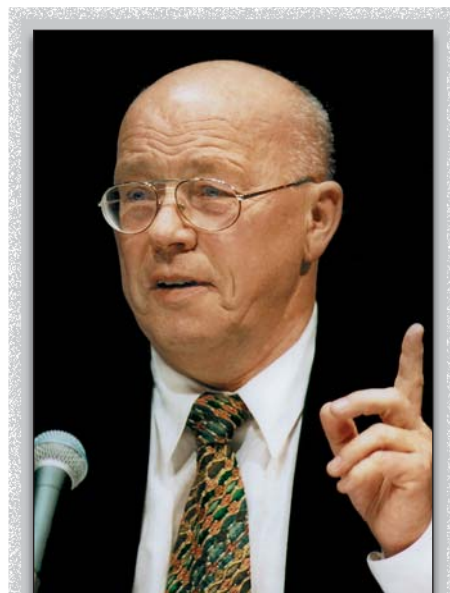
Najvyhranenejšie hodnotiace postoje boli reakcie mimovládnych organizácií (MVO). Samit Zeme, ako konštatoval GREENPEACE, nič nedosiahol. Nemecká MVO GERMAN WATCH uviedla, že medzinárodná spoločnosť neurobila potrebné rozhodnutia proti eskalácii krízy, majúci na zreteli predovšetkým potraviny, klímu, energie, suroviny, vodu, oceány a biodiverzitu. Iná nemecká MVO zameraná na ochranu prírody – DNR vyzdvihla programovú neúčinnosť environmentálnej politiky. Ďalšie ohlasy: „Samit nedokázal predložiť záchranný balík proti expanzii environmentálnej krízy“ (Spolok pre životné prostredie a ochranu prírody/BUND), „výsledky zostali vzdialené svetelné roky od toho, čo Zem a ľudstvo potrebujú“ (WWF). Podobný názor vyjadrila organizácia TERRE DES HOMMES: „Výsledky boli neadekvátne vo vzťahu k aktuálnym problémom doby.“ Ďalšia vplyvná MVO ochrany prírody NABU poukázala na slabú pozíciu EÚ; ak by si Európa mala udržať vplyv vo svete, musí Európska únia prísť s novou stratégiou.

Reakcie z politickej sféry už neboli také jednotné. Generálny tajomník Spojených národov Ban-Ki-moon hodnotil Rio+20 ako určitý úspech. Predseda environmentálneho výboru Európskeho parlamentu hovoril ako o kroku späť, podloženého viacerými fatálnymi príkladmi. Nemecký minister životného prostredia Peter Altmaier varoval pred negatívnym hodnotením kompromisov dosiahnutých v Riu. Predsedníčka parlamentnej skupiny SPD sa vyjadrila, že ju výsledky z Ria sklámali: dokument nie je záväzný a nehovorí o vážnosti situácie. Hermann Ott, poslanec Spolkového parlamentu za zelených, bol proti skrášľovaniu výsledkov z Ria zo strany Nemecka. „Teraz sú potrební pionieri environmentálneho hnutia a Nemecko by sa mohlo stať takouto pionierskou krajinou.“

Ohlasy z vedeckej sféry boli jednoznačné: podľa Nemeckej poradnej rady k otázkam globálnych zmien (WBGU) „v súčasnej dobe medzinárodná spoločnosť nie je v stave podporiť s očakávanou razantnosťou a záväznosťou naliehavo potrebnú transformáciu v smere k trvale udržateľnej spoločnosti.“ Nemecký filozof Arthur Schopenhauer raz poznamenal, že konferencie sú spravidla neúspešné, ak sa príliš spoliehajú na agendu; spokojnosti ubúda, ak sú očakávania privysoké a úsilia je príliš málo.

Avšak Rio+20 nechcelo riešiť nadmerné množstvo otázok a očakávania taktiež neboli prehnané, najmä vo vzťahu k súčasnému komplexu mnohorakých a akútnych finančných, ekonomických a dlhových problémov sveta. Generálny tajomník OSN Ban-Ki-moon predložil v rámci agendy tri ťažiskové témy: „verifikovateľné ciele trvalej udržateľnosti“, „zelená ekonomika v kontexte

trvalo udržateľného rozvoja a boja proti chudobe“ a „inštitucionálny rámec pre trvalo udržateľný rozvoj“. Čo sa z týchto bodov dosiahlo v rámci Ria 2012?

Prof., Dr., Dr.h.c. Udo E. Simonis je celosvetovo uznávaným expertom a profesorom v oblasti environmentálnej politiky a ekologickej modernizácie vo Vedeckom centre Berlín (WZB – Wissenschaftszentrum Berlin/ www.wzb.eu). Bol tiež dlhoročným riaditeľom Medzinárodného inštitútu pre životné prostredie a rozvoj. Pôsobil aj v štruktúrach OSN, bol prezidentom Svetovej organizácie pre ekistiku (WSE). Dosiť je mimoriadne vedecky a publikačne činný. Je hlavným editorom nemeckej environmentálnej ročenky *Jahrbuch Oekologie* (3. septembra 2012 vyšla už ročenka na rok 2013, ktorej ťažiskovou témou je odpoveď na otázku: *Obrať, zmeny všade? (Wende ueberall?)*; 256 strán, vo vydavateľstve HIRZEL, www.jahrbuch-oekologie.de). Koncom 80. rokov viedol západoberlínsky tím, ktorý v spolupráci s odborníkmi URBION-u (vedeného P. Zibrinom) spracoval projekt *Ekologická prestavba Rače*. Jeho manželka Dr. Heide Simonisová bola dlhoročnou ministerkou financií a premiérkou Spolkovej krajiny Schleswig-Holsteinsko.

Verifikovateľné ciele trvalej udržateľnosti

Na konferencii sa dohodlo, že verifikovateľné (merateľné), akčné, avšak právne nezáväzný rozvojové ciele trvalej udržateľnosti (SDGs) sa prerokujú až v roku 2015 ako dodatok druhej fázy rozvojových cieľov tohto milénia (MDGs). Napriek postojom Spojených štátov konferencia prijala rozhodnutie, že tieto ciele budú platiť pre všetky

štáty, teda nielen pre rozvojové krajiny. Avšak skupina rozvojových krajín (G-77 a Čína) odmietla prijať stanovisko, aby sa obsah týchto cieľov stanovil už teraz. Tieto ciele by mohli totiž pribrzdiť ich sociálno-ekonomický rozvoj. Už teraz je zrejme, že v dôsledku chýbajúcej dohody o konkrétnych témach bude v roku 2015 ťažké až nemožné presadiť ambiciózne ciele trvalej udržateľnosti.

Na ceste k zelenej ekonomike?

Medzinárodná spoločnosť sa dohodla podporiť koncepciu zelenej ekonomiky, a to napriek silnej opozícii nielen zo strany veľkej časti priemyslu s fosílnymi palivami, ale tiež zo strany viacerých odvetví dnešnej spoločnosti, ktorá v tomto videla (alebo chce-la vidieť) neokolonializmus, greenwashing (ozelenie, urobiť zelenším), protekcionizmus alebo stanovenie podmienok finančnej pomoci. V zmysle záverečného dokumentu konferencie (§ 56) zelená ekonomika by sa mala stať dôležitým nástrojom do takej miery, „akú umožnia národné podmienky“. Nejde teda o ciele využitia znížených zdrojov a redukcie emisií škodlivín a redukciu spotreby energií a emisií CO₂ na obyvateľa tak, aby sa mohli definovať ciele zelenej ekonomiky, ide o jeden z nástrojov. A tento nástroj by mal ďalej generovať ekonomický rast, ktorý by mal prispieť k zníženiu chudoby. Avšak čo sa stane so životným prostredím?

V § 38 záverečného dokumentu konferencie sa uvádza, že hrubý národný produkt (GNP) nie je dostatočujúcim ukazovateľom všeobecnej prosperity. Vysvetlenie, čo v skutočnosti môže znamenať, sa ponechalo Štatistickému úradu Spojených národov. Odtiaľ však nezvyšiel žiadny silný impulz k reforme, nestalo sa tak ani v texte o dotáciách pre fosílnu energetickú nosiče, ktoré ďalej rozširujú globálnu environmentálnu záťaž a bránia transformácii k obnoviteľným energiám.

Takýmto spôsobom sa nemôže dospieť k zelenému svetovému hospodárstvu; zostáva otvorené, či sa situácia zlepší. Tu konferencia mala zahrnúť do hry distribučný potenciál, ktorý spočíva v spravodlivej medzinárodnej klimatickej politike (právo rovnakých emisií na obyvateľa a globálne emisné obchodovanie). Inovatívny rozpočet predložený Nemeckou poradnou radou k otázkam globálnych zmien (WBGU), prijala vedecká sféra, avšak doteraz nie politická sféra.

Inštitucionálny rámec trvalo udržateľného rozvoja

Po všetkých stránkach posilniť a zefektívniť by sa mal Environmentálny program OSN (UNEP). Avšak aj

tak sa z neho nestane špeciálna agentúra OSN, ako je to v prípade WHO, ILO alebo FAO. Túto možnú politickú inováciu UNEP-u totiž blokovali predovšetkým USA, avšak aj Kanada, Rusko a prekvapujúco aj Japonsko, ktoré dalo svetu nielen Kiótsky protokol, ale aj katastrofu vo Fukušime. Rozhodnutie o univerzálnom členstve v UNEP-e a jeho lepšom financovaní sa má uskutočniť na najbližšom Valnom zhromaždení OSN. Možnosť UNEP-u, aby prebral funkciu koordinátora environmentálnej politiky, ako aj funkciu svetového rovného systému prvého kontaktu pri eskalovaní environmentálnych problémov, by sa tak posilnila. Avšak k realizácii účinnej globálnej environmentálnej politiky UNEP-u chýbajú zatiaľ potrebné kompetencie.

Komisia pre trvalo udržateľný rozvoj (CSD), ktorú by bolo vhodnejšie zmeniť na Radu pre trvalo udržateľný rozvoj (všeobecný názor organizácií, vrátane WBGU), by sa mala postupne stať politickým fórom na vysokej úrovni. To je však jedno z absurdných rozhodnutí. Na rozdiel od svetových ekonomických organizácií, ako sú Svetová banka, IMF a WTO – Komisia pre TUR (CSD), je v súčasnosti politicky legitímna: zahŕňa činnosť 53 ministrov životného prostredia alebo rozvoja z vybraných krajín. Avšak nikto, a to ani v Riu, nepropagoval možnosť, aby tento ako-tak reprezentatívny model OSN mohol slúžiť ako zárodok budúcej svetovej vlády. Totiž, ak by uvedených rezortných ministrov vymenili premiéri zúčastnených vlád, mali by sme svetovú vládu, ktorej konečným cieľom by bolo dosiahnutie trvalo udržateľného rozvoja na úrovni globálnej ekonomiky ako aj spoločnosti.

Akčná neschopnosť medzinárodného spoločenstva

Ak by sme pátrali po príčinách štrukturálnej ne-

schopnosti medzinárodného spoločenstva pre jednanie, ako tomu bolo na konferencii Rio 2012, dôjdem k trom závažným bodom:

Obrat, zmeny všade? (Wende ueberall?)

Najnovšia Rocenka Ekológia pre rok 2013 vyšla v nemeckom vydavateľstve HIRZEL. Reaguje na všeobecnú dlhodobú ekologickú aktivizáciu občianskej spoločnosti.

Ročenka však ide v tomto smere ďalej, a to tým, že približuje zelenú budúcnosť, na ktorú sa stále len chystáme. Príklady zmeny klímy a zachovania lesov dokumentujú veľmi presne rôzne prístupy jednotlivých zelených aliancií k tejto problematike. Aj v iných oblastiach životného prostredia pretrvávajú problémy. O tomto všetkom a o mnohom ďalšom ide v tejto knihe.

- (1) Dosah (horizont) štátov G-8 a G-20 v dôsledku akútnej finančnej, ekonomickej a dlhovej krízy sa stále viac a viac zužuje na krátkodobý krízový mnažment;
- (2) Vláda USA nie je už ďalej v stave, v dôsledku interných ideologických bloká, zohrávať racionálnu vedúcu úlohu. Európa, ktorá by túto úlohu mohla prevziať, nie je t. č. (environmentálne) politicky dostatočne koherentná;
- (3) Geostrategicky novo zoskupujúci sa svet – znižujúca sa moc Západu, zvyšujúca sa moc Východu – blokuje potrebnú integráciu záujmov o životné prostredie a rozvoj.

Podľa Nemeckej poradnej rady k otázkam globálnych zmien (WBGU) táto tragická situácia udrela kliniec po hlavičke: „Výsledkom je medzinárodná kríza dôvery a vedúcej úlohy, dostali sme sa do „Sveta G-0“, kde niet vedúcej sily, ktorá by dokázala účinne prevziať iniciatívu a neformuje sa ani koalícia, ktorá by bola schopná konať.“

Problémom v Riu tiež bolo, že Európska únia nebola v pozícii vybudovať účinnú protiváhu. Naopak, jej vplyv sa zmenšoval pri medzinárodných rokovaniach. Prenesme sa teraz k citovanej múdrosti Arthura Schopenhauera: „Človek by mal zmenšovať svoje očakávania, ak úsilie na dosiahnutie cieľov nie je dostatočne silné.“

(Pozn. red.: Komentár Rio+20 bol prevzatý z diskusnej publikácie Inštitútu pre sociálny výskum/WZB Berlin, vydané v septembri 2012: Udo E. Simonis: Rio+20 – ein Gipfel mit Aussicht auf die Grenzen der globalen Umweltpolitik, pp. 27 – 32, anglická verzia: Rio+20 – a summit with a view on the limits of global environmental policy, pp. 33 – 39).

Preložil a upravil: RNDr. Juraj Silvan

O ochrane ovzdušia na Slovensku a v Čechách rokovali v Tatrách

Opäť po roku

28. až 30. novembra 2012 sa na Štrbskom Plese v hoteli Patria opäť po roku konal ďalší ročník už tradičnej odbornej konferencie OCHRANA OVZDUŠIA 2012, ktorú každoročne organizuje spoločnosť Kongres STUDIO, spol. s r.o., v spolupráci s ministerstvami životného prostredia Slovenskej republiky a Českej republiky, Asociáciou súkromných laboratórií, Asociáciou priemyselnej ekológie, Slovenskou inšpekciou životného prostredia, OZ Ochrana kvality ovzduší v ČR, Slovenským hydrometeorologickým ústavom a s odbornými vysokými školami, ako sú Technická univerzita vo Zvolene, Stredo európska vysoká škola v Skalici a Vysoká škola chemicko-technologická v Prahe.

Aktuálne témy

Zástupcovia týchto inštitúcií v rámci prípravného výboru konferencie zostavili program na nanajvyš aktuálne témy, ktoré upúťali pozornosť a prilákali na konferenciu vyše 150 účastníkov. V rámci bloku hlavných tém konferencie o problematike priemyselných emisií v súvislosti s novými právnymi predpismi, novinkami a trendmi v oblasti zariadení na ochranu ovzdušia, skúsenosťami s meraním emisií a kvalitou ovzdušia, minimalizáciou emisií z

Ing. Radoslav Virgovič zo SAŽP predstavil informačný systém o oprávnených osobách podľa § 20 zákona č. 137/2010 Z. z. o ovzduší

mobilných zdrojov a výrobnými a energetickými technológiami na báze biomasy, odznelo vyše 30 odborných a 4 firemné prezentácie, vystavilo sa 7 odborných posterov a niektoré firmy sa propagovali aj formou výstavy svojich produktov.

Odborné fórum

Konferencie sa zúčastnili odborníci z praxe, zástupcovia vysokých škôl a inštitúcií prevažne zo Slovenska a Českej republiky, ktorí si vymenili svoje skúsenosti z praxe a nadviazali množstvo kontaktov aj v neformálnych diskusiách v rámci spoločenského večera s kultúrnym programom a bohatou tombolou. Vďaka partnerom konferencie, predovšetkým generálnemu partnerovi konferencie spoločnosti MM Team, s. r. o., sa na tomto odbornom podujatí podarilo vytvoriť atmosféru plnú odborných zážitkov, spojenú s pohodou a relaxom v krásnom vysokohorskom prostredí hotela Patria. Väčšina účastníkov a partnerov konferencie vyjadrila spokojnosť a presvedčenie, že sa tohto tradičného podujatia opäť radi zúčastnia aj o rok, na ďalšom ročníku konferencie OCHRANA OVZDUŠIA 2013.

Zdroj: Kongres STUDIO, spol. s r.o.